

De Eenmanswagen

De Gereformeerde Kerk van Zwartsluis stoelt zoals we hebben kunnen lezen op twee wortels: Afscheiding en Doleantie. Het aantal leden liep tegen de tweeduizend en het is dan ook begrijpelijk dat er steeds twee predikanten nodig waren. Daarvan diende er één aan de Theologische Hogeschool te Kampen te hebben gestudeerd en de ander aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Op deze wijze hield men rekening met de voorkeur van de beide stromingen. Op den duur vervaagde de kennis omtrent hun kerkelijke afkomst bij de leden en met bovenvermelde traditie werd gebroken, zoals we in een voorgaand hoofdstuk reeds lazen.

Door vertrek – er was weinig werkgelegenheid in Zwartsluis – door emigratie en kerkscheuring [Vrijmaking] en afnemende gezinsgrootte daalde het ledenaantal gestaag. “Te groot voor servet, te klein voor tafellaken.” Dit gezegde typeert de situatie die langzaam maar zeker ontstond. De classis moest dit erkennen en adviseerde de kerkeraad samenwerking te zoeken met de omliggende gemeenten. Dit advies werd opgevolgd, echter zonder succes.

Genemuiden, met een kleine Gereformeerde Kerk, viel af vanwege de “ligging”, niet geografisch op te vatten maar geestelijk. Hasselt voelde er niet voor en hoewel vaak besproken en getracht, gelukte de voorgestelde samenwerking met Rouveen al evenmin. Wat nu? Het afzien van een tweede predikant viel veel gereformeerde Sluzigers zwaar, waaraan een zeker kerkelijk chauvinisme niet vreemd was, maar de financiën verkeerden in zo’n deplorabele toestand – de schuld was gestegen tot f 250.000,- dat men na de emeritering van Ds. Hekman besloot het voortaan met één predikant te stellen.

Gelukkig bleef Ds. Hekman tot aan de komst van Ds. Bouman, als hulpprediker nog actief. Daarnaast is door kandidaat Marsman uit Kampen van 1976-77 hulp verleend in de catechese. Na diens vertrek werd een deel van de catechisaties jarenlang verzorgd door mensen uit de onderwijswereld: mevr. Doosje-Burema en de heren J.M. v.d. Kooy, H.G. Terpstra en R.D. Leenman.

We keren nog even terug naar de laatste jaren van het tweemanschap.

Op zondag 19 april 1970 deed Ds. A. v.d. Wiel intrede in Zwartsluis, na bevestigd te zijn door Ds. D. Kloppenburg van Drachten.

In zijn intrepreek kondigde hij aan wèl de herder maar niet de herdershond van de Sluziger kudde te willen zijn. Op de kerkbode kondigde hij aanvankelijk zijn preken aan met nogal bioscoopachtig aandoende titels zoals “Hosea moet trouwen met zwarte Anna” of “Zwarte kousen en lichte voeten” maar na verloop van tijd zag hij hier toch maar van af.

Ds. A. J. v.d. Wiel, 1970-1974.

Ds. H. van Tilburg, 1975-1980 overhandigt ds. H. Hekman, 1952-1971 het door T. J. Weys vervaardigde schilderij van de Cingelse Kerk.

In mei 1970 werd er voor de eerste maal een gecombineerde vergadering gehouden van de hervormde en gereformeerde kerkeraad. De hervormde predikant Ds. Mulder, sprak van een historisch ogenblik. Terecht, terugblikkend naar 1847 en 1886. Een eerste stap in het samen-op-weg proces. Er zullen nog heel wat stappen op deze weg volgen, alvorens het gestelde doel bereikt wordt. Een nek-aan-nek race is het in elk geval niet. Er is een tijd om te scheuren en een tijd om het gescheurde toe te naaien, zegt de Prediker. Het laatste kost meer tijd dan het eerste.

Het aantal vraagstukken waarvoor de kerk kwam te staan groeide in deze tijd met het jaar. Taboes werden doorbroken en heilige huisjes vielen. "Onwrikbre vastigheden" stortten in en dit bracht velen in verwarring, vanzelfsprekend vooral ouderen. We noemen: de vrouw in het ambt, het schriftgezag, erkenning van bepaalde dopen, bijbelvertaling, psalmberijming, uitbreiding gezangen, formulieren, liturgie, verhouding tot andere godsdiensten, homofilie, ongehuwd samenwonen, kindercommunie, racisme, abortus, euthanasie, zondagsheiliging, levensstijl, tweede kerkdienst, IKV (Interkerkelijk Vredesberaad), Wereldraad van Kerken, een oerwoud van kwesties en zoveel hoofden zoveel zinnen.

Zwartsluis is geen gemeente van trendsetters. Integendeel. De in de notulen gebruikte terminologie spreekt boekdelen: de zaak nog eens bezien, een afwachttende houding aannemen, niet hard van stapel lopen, voorzichtig te werk gaan, geen onrust verwekken enz. Nieuwigheden volgen vrijwel altijd dezelfde weg: Eerste stadium: afwijzing. Tweede stadium: de deur op een kier. Derde stadium om bij de beeldspraak te blijven: deur open, maar al knarsend.

Laten we eens zien hoe de zaken verliepen in enkele kwesties.

In 1971 werd er een enquête gehouden over de vrouw in het ambt. De uitslag toonde aan dat 64% tegen vrouwelijke ouderlingen was; wat vrouwelijke diakenen betreft stemde slechts 30% tegen.

Conclusie van de kerkeraad: het leeft absoluut niet in onze gemeente. Er werd dan ook besloten geen vrouwen kandidaat te stellen voor het ambt van ouderling of diaken. Er gingen enige jaren voorbij zonder dat de kwestie opnieuw aangeroerd werd. In 1974 en 1975 stelde de kerkeraad ondanks het "absoluut niet" van de enquête toch vrouwen kandidaat. In 1975 werd mevr. G.J. Mellema-Schuringa benoemd tot jeugdouderling. In 1976 deden de dames E. van Dijk-van Schagen en S.J.H. van Dijk hun intrede in de kerkeraad als ouderlingen. Gezien de uitslag van de eerder vermelde enquête is het hoogst merkwaardig dat eerst in 1978 de eerste vrouwelijke diakenen werden gekozen en benoemd. Het waren de dames T. Dragt-Boxum en M. Veuger. Een en ander had tot gevolg dat het bestand waaruit men benoemen kon in één keer met 100% was toegenomen en de moeilijkheid om ambtsdragers te krijgen voor een groot deel opgelost. Om niet in verlegenheid te raken bij de vele ontheffingen en bedankjes werd ook de verkiezingsprocedure veranderd. De kiesdrempel werd verlaagd tot 40% later de leeftijdsgrens voor de inmiddels ingestelde jeugdouderling [wat een woord!] ging van 24 naar 22 jaar.

Afzonderlijke vergaderingen voor de verkiezing waren niet meer nodig. Men vond voortaan de stembiljetten in de brievenbus. De stemmenaantallen werden niet meer gepubliceerd, alleen de namen van de gekozenen.

Wat de tweede kerkdienst betreft, hierover waren de stemmen in de kerkeraad zelf verdeeld. Dit bleek toen de vraag aan de orde kwam of bij het huisbezoek aan deze kwestie aandacht moest worden besteed. Een vaststaande gegeven is dat het bijwonen van de middagdienst gestadig afneemt, reeds tientallen jaren.

Tellingen dienaangaande zijn verschillende malen in het kerkblad gepubliceerd, verontrusting over het verschijnsel in preken en artikelen uitgesproken, maar het baatte niet. Men kon zich nog wel een tijd troosten met de wetenschap dat het in de grote steden nog veel erger was, maar zo'n troost is schraal. Hoewel het bestaan van een crèche niet de hoofdoorzaak is van het verschijnsel moeten we toch constateren dat het er wel toe bijgedragen heeft. Nu de synode artikel 70 van de kerkorde in dier voege gewijzigd heeft dat de tweede dienst institutioneel niet meer verplicht is, kan worden voorzien dat in de toekomst nog meer kerken hem achterwege zullen laten.

In het jaaroverzicht van 1990 schrijft de opsteller hiervan, drs. A. Borman: "Het is vanzelfsprekend niet de bedoeling van de synode dat het [verplichte] minimum nu regel wordt. Maar de eerlijkheid gebiedt te zeggen, dat alvorens een kerkeraad de tweede dienst afschaft de gemeente dat al lang had gedaan".

Ds. van der Wiel stelde in 1973 de kwestie aan de orde op het kerkbriefje. Hij gaf drie mogelijke verklaringen voor de geringe opkomst. Ten eerste de late aanvangstijd (7 uur), ten tweede het gemis van een tweede predikant en ten derde [we citeren] "nog een mogelijkheid is, dat U na drie jaren Ds. v.d. Wiel het nu wel voor gehoord en gezien houdt. Akkoord! Dat kan: dan zal ik de consequentie daaruit moeten trekken". Hij trok het zich ten onrechte persoonlijk aan, zonder het te zien in breder verband als een tijdsverschinsel. Wij Nederlanders – 3 promille van de wereldbevolking – staan bekend als onverbeterlijke betweters en regelneven. Heeft op kerkelijk gebied reeds iedere ketter zijn letter – de tientallen kerken en secten bewijzen het – op politiek terrein laten we ons ook niet onbetuigd. Geleerd door 1926 [de zaak Geelkerken] en 1944 [de Vrijmaking] moge de synode dan wel op dogmatisch gebied een veel grotere voorzichtigheid in acht nemen bij haar besluiten, nu ze zich op politiek terrein heeft begeven dreigen er weer allerlei gevaren van onenigheid als er uitspraken worden gedaan in controversiële zaken als kernbepaaling, IKV, Wereldraad van Kerken, apartheid.

Hoe reageerde gereformeerd Zwartsluis op enkele van deze vraagstukken?

In 1978 verzond de kerkeraad een schrijven aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, waarin hij protesteerde tegen een gift uit het speciale fonds van het "programma tot bestrijding van het racisme van de Wereldraad van Kerken, aan het Patriottisch front in Rhodesië". We citeren een gedeelte van deze brief: "Na bespreking van deze gift – het ging om een bedrag van 2 ton – was onze kerkeraad van oordeel te moeten protesteren tegen dit besluit van het PCR. Het PCR dat zich bezighoudt met bestrijding van het racisme, steunt op deze manier gerichte acties van Zwarten, die met de Blanken in Rhodesië een meerderheidsregering vormen. De kerkeraad is van mening dat het onjuist is een gift te geven aan een organisatie welke er blijk van geeft geen enkele waarde te hechten aan de mogelijkheid, welke door de regering in Rhodesië wordt gegeven tot overleg en wat ertoe zal leiden dat Rhodesië binnen niet al te lange tijd een zwart meerderheidsbewind krijgt. Een organisatie welke zich bovendien te buiten gaat aan moordpartijen e.d. verdient geen gift voor humanitaire doeleinden. Wij hopen dat u alles in werk zult stellen om in deze zaak een oplossing te vinden"

Inzake het IKV waren de meningen zeer verdeeld evenals over de zg. Vredeskrant. Er werd op de kerkeraadvergaderingen uitvoerig over gediscussieerd.

In 1976, 77 en 78 werd de Vredeskrant wel verspreid of in de portalen van de kerk gelegd, daarna werd weer besloten ze niet te bestellen, maar in 1982 lagen er weer 50 exemplaren bij de uitgang.

In 1981 besloot de kerkeraad geen collecte voor het IKV te houden. Ook in '83 werd besloten de advieslijst voor steunaanvragen niet te volgen en geen bijdrage te leveren aan noch het IKV noch het ICTO [Interkerkelijke Comité Tweezijdige Ontwapening].

In deze jaren nam de druk op de kerken toe om geen politiek te bedrijven. "Politieke campagnes de kerk uit" werd de nieuwe leuze. Prof. Kuitert liet eenzelfde geluid horen in zijn boek "Alles is politiek, maar politiek is niet alles".

Ten aanzien van het laten optreden van vrouwelijke predikanten nam de kerkeraad het besluit dit niet te doen "om geen onrust te verwekken". Ook de kindercommunie werd afgewezen, al hield men een slag om de arm door de toevoeging "vooralsnog".

Over de geloofsbelijdenis, 1978: deze zal worden gelezen en *niet gezongen* [onderstreept in de notulen!]. Fase één! In de jaren '80: eens in de zes weken: Fase twee. Het wachten is op fase drie. Maar genoeg over deze zaken.

Tijdens het verblijf van Ds. v.d. Wiel werd het kerkorgel grondig vernieuwd. Bij de afrekening bleek deze reparatie f 150.047,03 te hebben gekost.

De nieuwbouw naast de kerk en de pastorie vergde grote bedragen. Geen wonder dat men moest afzien van een tweede predikant.

Op 12 mei 1974 nam Ds. v.d. Wiel afscheid van de gemeente. Hij had een beroep van Leeuwarden-West aangenomen. Het siert hem dat hij bij zijn afscheid bekende veel te hebben geleerd in Zwartsluis en veel te hebben afgeleerd!

Ruim een jaar later was in de ontstane vacature voorzien door de komst van Ds. H. van Tilburg van Kootstertille. Wie als enige predikant voor zo'n grote gemeente geplaatst wordt, in een tijd waarin velen "woelden om verandering" moet wel over een grote dosis wijsheid en leidinggevend talent beschikken. Welnu, wat dat betreft was Ds. van Tilburg "the right man in the right place". Had een door de heer P. Ytsma gehouden enquête in 1971 reeds aangetoond dat 47% van de gemeente op de een of andere wijze bij het kerkewerk betrokken was, in de periode dat Ds. van Tilburg hier werkzaam was nam dit percentage nog toe.

Toen hij in 1980 door de Verenigde Protestantse Kerk in Brussel werd beroepen en hij hieraan gevolg gaf, kon hij op een zeer vruchtbare arbeidsperiode terug zien. Op 20 april 1980 nam hij afscheid van Zwartsluis. J.A.J. Estié werd nu voorzitter van de kerkeraad. Kort daarop maakte deze zijn voornemen bekend te gaan studeren voor predikant volgens artikel 6 K.O., welke studie hij in 1984 met goed gevolg afrondde.

In de vacatureperiode vielen nog enkele belangrijke beslissingen. Zo werd de pastorie in de Kerkstraat, gebouwd in 1906, verkocht aan Ds. Hekman die er reeds 26 jaar had gewoond.

Wat gebouw Vrede betreft vlotte het niet met de onderhandelingen tussen de kerk en de gemeente. Achteraf bezien zal wel niemand het betreuren dat uiteindelijk de verkoop niet is doorgegaan. Toen dit eenmaal vaststond sloeg men de hand aan de ploeg en het gebouw werd door de firma Kuiper grondig gerestaureerd en uitgebreid. De kosten hiervan werden enorm gedrukt door de vrijwilligers die er, naar de telling van dhr. van Beest, 3000 manuren instaken. De kosten bedroegen dan ook maar f 167.500,- [inclusief BTW].

Andere besluiten waren: voortaan geen predikant maar een ouderling voorzitter van de kerkeraad, met als motief: de predikant ontlasten.

Over de liturgie: het voorstel de geloofsbelijdenis te zingen en het "Onze Vader" hardop te bidden werd nogmaals verworpen. Nadrukkelijk werd vermeld dat de kerkeraad hiertoe niet het groene licht gaf.

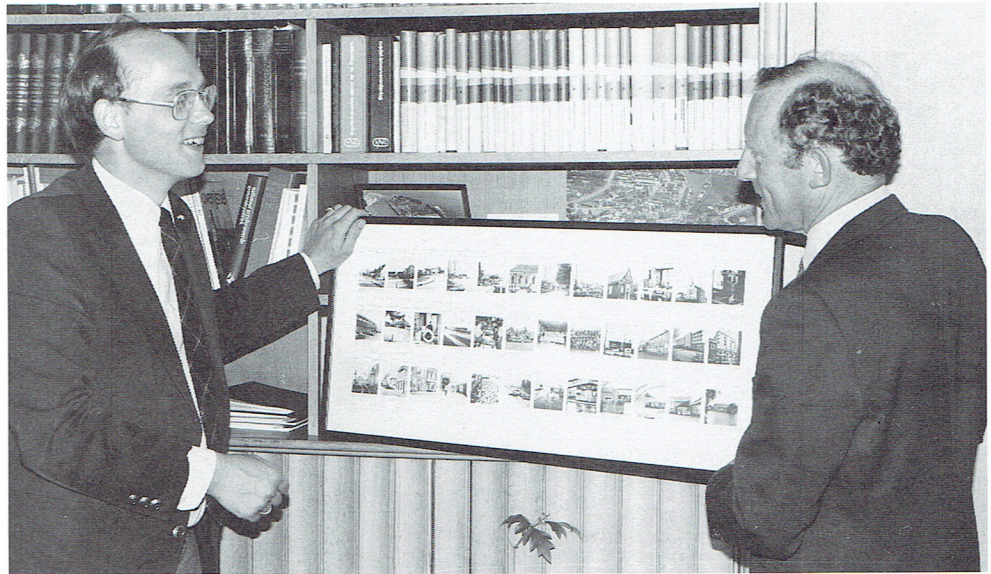
De verslagen van de smalle en brede kerkeradsvergaderingen werden m.i.v. 1981 in afzonderlijke boeken opgetekend.

Een voorstel van deputaten Zwartsluis in te delen bij de classis Emmeloord werd met 12 tegen 4 stemmen verworpen. Het voorstel was gelanceerd in verband met het "Samen op weg" streven. De Hervormde Kerk van Zwartsluis had wel banden met Vollenhove en Emmeloord maar niet met Zwolle.

Nu de pastorie in de Kerkstraat niet meer ter beschikking stond van de kerk moest er worden omgezien naar een andere woning, want het beroepingswerk ging door. Ds. Heule, gekomen van Spijk-Godlinze en op 31-5-1984 door zijn schoonvader Ds. H.B. Weyland van Lunteren bevestigd, had zijn intrek genomen in de pastorie aan de Herman Buismanlaan.

Voorlopig was de beste oplossing een huis te huren in de hoop dat de vacature niet te lang zou duren. Een huis aan de Roobol was beschikbaar. Het werd ook gehuurd, maar slechts kort. Een groter huis aan de Zomerdijk kon aan de tweede predikant worden aangeboden.

Na een jaar kreeg Ds. Heule een collega in de persoon van Ds. Bouman uit Oudemirdum. Hij werd bevestigd door zijn neef Ds. J.J. de Lange uit Kampen op 19-6-1983. Met zijn komst was er een einde gekomen aan de twaalfjarige periode dat Zwartsluis het met één predikant moest stellen. Ds. Hekman achtte toen de tijd gekomen zijn hulpdiensten niet langer te verlenen. Hij was in 1971 vanwege zijn labiele gezondheidstoestand met vervroegd emeritaat gegaan, maar desondanks mocht hij nog twaalf jaar lang als alom gewaardeerde hulp in de gemeente werkzaam zijn.

Drs. Smit, burgemeester van Zwartsluis overhandigt ds. M.J. Heule (1981-'85) een afscheidscadeau.

Ds. A. Bouman, 1983-1988.

“Geschiedenis is ondoorzichtig zolang zij nog heden is. Pas als zij verleden geworden is, openbaart zij zich als toekomst.”

Dit aforisme van de bekende historicus Dr. Jan Romein, geschreven in zijn boek “Op het breukvlak van twee eeuwen”, moet ons voor ogen staan wanneer we het heden naderen. Een toekomstig schrijver mag als “rückwärts gekehrter Prophet” wat nu nog ondoorzichtig is doorlichten.

Na deze opmerking voelen we ons ontheven van de taak uitvoerig in te gaan op de laatste ontwikkelingen.

Ds. Heule vertrok na een verblijf alhier van vier jaar naar Voorthuizen. Binnen een jaar werd de ontstane vacature vervuld door de komst van Ds. O. Doorn uit Diever.

Op zondag 11 mei 1986 werd hij bevestigd door zijn collega Ds. Bouman. Laatstgenoemde werd twee jaar later beroepen te Damwoude, waarheen hij vertrok op 22 mei 1988.

Precies een jaar later, nl. op 21 mei 1989, was de open plaats weer opgevuld door de komst van Ds. J.F. Ezinga uit Nieuw-Weerdinge. Hij werd bevestigd door zijn collega Ds. O. Doorn.

Ds. O. Doorn, 1986-heden.

Ds. J.F. Ezinga, 1989-heden.

De pastorie aan de Herman Buismanlaan.